

Rapport

Lekenparticipatie in de strafrechtspraak

Het beeld van de Nederlandse bevolking

drs. Mireille Koomen

E5393 | 23 november 2006

© 2006 WODC

Inhoud

	Samenvatting	1
	Inleiding	3
1	Het vertrouwen van de burger in nationale instituten	4
2	Meningen over het huidige strafrechtssysteem	6
3	Burgerparticipatie aan de strafrechtspraak	8
4	Visie op burgerparticipatie in praktijkzaken	13
5	Mogelijke effecten van burgerparticipatie	16
6	Voorwaarden voor burgerparticipatie	18
7	Conclusies	20

Bijlage

Bijlage 1 Vragenlijst

	<i>Inhoud figuren en tabellen</i>	
<i>1</i>	<i>Het vertrouwen dat de burger heeft in verschillende instituten (n=1056)</i>	<i>4</i>
<i>2</i>	<i>Eens dan wel oneens met stellingen over het strafrechtssysteem (n=1056)</i>	<i>6</i>
<i>3</i>	<i>Aandeel burgers dat voor dan wel tegen burgerparticipatie is (n=1056)</i>	<i>8</i>
<i>4</i>	<i>Meningen van burgers ten aanzien van door de Rechtspraak te organiseren vormen van burgerparticipatie (n=1056)</i>	<i>10</i>
<i>5</i>	<i>Redenen waarom burgers tegen burgerparticipatie zijn (n=393: alle respondenten die aangaven geen enkele vorm van burgerparticipatie te wensen)</i>	<i>11</i>
<i>6</i>	<i>De drie meest genoemde redenen om voor een specifieke participatievorm te kiezen</i>	<i>12</i>
<i>7</i>	<i>Voorkeur voor specifieke vorm van burgerparticipatie naar type van strafrechtspraak (n=1056)</i>	<i>14</i>
<i>8</i>	<i>De mate waarin acht voorgelegde mogelijke effecten van burgerparticipatie zich volgens burgers zullen voordoen (n=1056)</i>	<i>16</i>
<i>9</i>	<i>De mate van wenselijkheid van 16 voorgelegde voorwaarden voor burgerparticipatie volgens burgers (n=1056)</i>	<i>18</i>

Samenvatting

In dit onderzoek zijn 1056 burgers uit het panel van TNS NIPOBase gevraagd naar hun mening over de deelname van leken aan de strafrechtspraak in Nederland. De respondenten hebben meegedaan via de CASI-methode (Computer Assisted Self Interviewing), waarbij zij de vragenlijst online zelf konden invullen. De resultaten zijn herwogen naar de populatiecijfers van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.

De belangrijkste conclusies zijn de volgende.

Gevraagd naar de mate van vertrouwen in het Nederlandse (straf)rechtssysteem in zijn geheel, en in rechters, politie, ambtenaren en de Tweede Kamer, genieten rechters het meeste vertrouwen. Een ruime meerderheid (67%) zegt tamelijk tot heel veel vertrouwen in rechters te hebben. De ambtenaren scoren het laagst: 37% heeft tamelijk tot heel veel vertrouwen in hen.

In reactie op een aantal stellingen over het huidige strafrechtssysteem is 87% van mening dat in Nederland te licht wordt gestraft; daarnaast is 75% van de bevolking van mening dat de mogelijkheden van rechters om te straffen beperkt worden door de wet. 57% vindt dat de rechters hun werk goed doen. De oorzaak van de onvrede met betrekking tot de strafrechtspraak lijkt zich dus meer voort te komen uit kritiek op de reactiewijzen van het strafrechtssysteem dan op (de kwaliteiten van) de strafrechters. Overigens zijn mensen met redelijk tot zeer veel kennis over de rechtspraak duidelijk positiever over het huidige rechtssysteem dan mensen met weinig tot geen kennis.

Op de vraag 'in hoeverre bent u in het algemeen voor of juist tegen deelname van burgers aan de strafrechtspraak in Nederland?' geeft 37% van de Nederlandse bevolking aan hier een voorstander van te zijn en 39% een tegenstander. Omdat bij deze laatste groep bovendien 20% *helemaal* tegen is, blijkt dat meer stemmen tegen burgerparticipatie zijn dan voor.

Gevraagd naar verschillende vormen van burgerparticipatie scoren open dagen, discussiebijeenkomsten met rechters, officieren van justitie en politiemensen en lekenpanels, waarin burgers een strafzaak bijwonen en een advies geven over de strafzaak en de eventuele straf, vrij hoog. Het overnemen van taken van de rechter bij eenvoudige zaken scoort laag.

De belangrijkste redenen om in het algemeen een voorstander te zijn van burgerparticipatie is dat burgers meer betrokken worden bij de strafrechtspraak, dat uitspraken begrijpelijker worden en dat rechters beter weten wat er speelt. De belangrijkste redenen die tegenstanders aangeven is dat de onafhankelijkheid van de rechtspraak in het geding kan komen en dat de rechtspraak het domein is van rechters en niet van burgers.

De belangrijkste redenen om in concrete zaken voorstander te zijn van burgerparticipatie is dat burgers zich meer betrokken zullen voelen en invloed uit kunnen oefenen op de schuldvraag. In empathieopwekkende en juridisch minder complexe zaken, zoals diefstal en verkeersongevallen, is de animo voor burgerdeelname groter dan in fraudezaken of bij afrekeningen in het criminele circuit.

Gekeken naar mogelijke effecten van burgerparticipatie op de strafrechtspraak, blijkt dat twee effecten door een ruime meerderheid reëel worden geacht: volgens de Nederlandse bevolking zullen straffen begrijpelijker worden (77%) en zullen er hogere straffen worden uitgedeeld (66%).

Tenslotte is gevraagd naar de randvoorwaarden voor deelname aan burgerparticipatie. Gebleken is dat het merendeel van de voorgelegde randvoorwaarden ondersteund wordt door een meerderheid van de Nederlandse bevolking. Het sterkst wordt hierbij gehecht aan de volgende randvoorwaarden: burgers mogen *niet* meebeslissen over zaken van bekenden (familie en vrienden), men dient minimaal 18 jaar te zijn en men dient te allen tijde professionele begeleiding en bescherming te krijgen.

Inleiding

De Minister van Justitie heeft de Tweede kamer toegezegd onderzoek te verrichten naar lekenparticipatie in de strafrechtspraak van Nederland. In dit kader bestaat behoefte aan een peiling onder de Nederlandse burgers van de opvattingen over en de verwachtingen van lekenparticipatie.

In de periode van 19 tot en met 26 september 2006 hebben wij in opdracht van het WODC in samenwerking met de Raad voor de Rechtspraak ten behoeve van de Directie Rechtsbestel van het Ministerie van Justitie, dit kwantitatieve onderzoek uitgevoerd¹. In totaal zijn 1056 burgers uit ons panel van TNS NIPOBase ondervraagd. De respondenten hebben meegedaan via de CASI-methode (Computer Assisted Self Interviewing), waarbij zij de vragenlijst online zelf konden invullen. De resultaten zijn herwogen naar de populatiecijfers van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.

Dit rapport bevat een beschrijving van de uitkomsten van het kwantitatieve onderzoek, voorzien van grafische ondersteuning. Volgens afspraak vormt dit rapport een beknopte weergave van de belangrijkste resultaten uit het onderzoek. De hoofdstukindeling is geheel volgens de structuur van de vragenlijst opgesteld. De vragenlijst is als bijlage bijgevoegd.

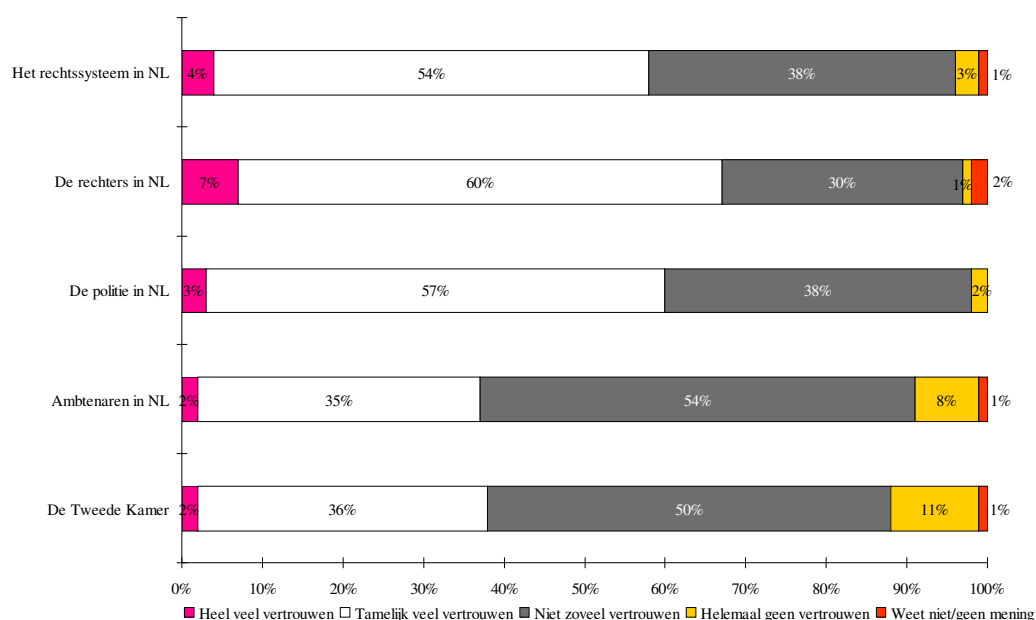
---

¹ Het onderzoek is begeleid door dr. A. Klijn van de Raad voor de rechtspraak, mw mr Y.P.E. Royers en mr. J.M.M. Wijnen van de Directie Rechtsbestel van het Ministerie van Justitie en dr M.T. Croes, mw mr W.M. de Jongste en drs F. Willemsen van het WODC van het Ministerie van Justitie.

1 Het vertrouwen van de burger in nationale instituten

Het onderzoek is gestart met een aantal vragen over het vertrouwen dat men heeft in een aantal instituten die ieder op hun eigen wijze een rol spelen in relatie tot de (straf)rechtspraak. Gevraagd is naar de mate van vertrouwen in het Nederlandse rechtssysteem, de rechters, politie en ambtenaren in Nederland en de Tweede Kamer. In onderstaande grafiek is te zien hoe het met het vertrouwen van de Nederlandse bevolking in deze instituten gesteld is.

1 | Het vertrouwen dat de burger heeft in verschillende instituten (n=1056)

Bron: TNS NIPO, 2006

Leesvoorbeeld: Van alle ondervraagde respondenten heeft 54% tamelijk veel vertrouwen in het rechtssysteem in Nederland; 4% heeft hier heel veel vertrouwen in.

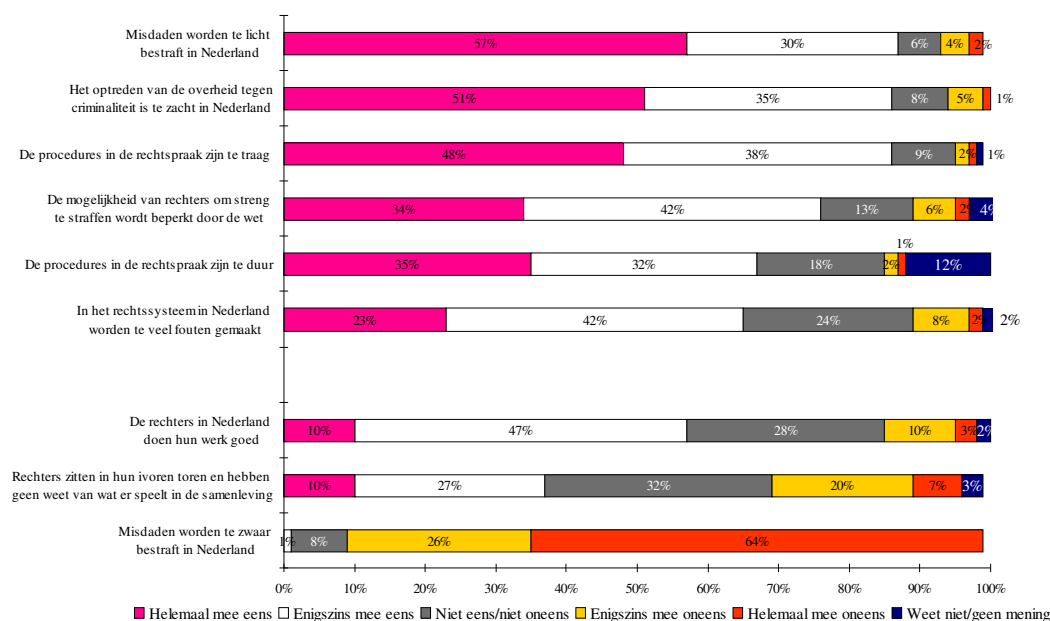
De rechters genieten het grootste vertrouwen van de Nederlanders; 67% heeft tamelijk tot heel veel vertrouwen in deze functionarissen. De politie volgt met 60% en het Nederlandse rechtssysteem komt met 58% op een derde plaats. Gesteld kan worden dat het vertrouwen in deze drie instituten het grootst is. Anders is dit voor de politiek; in ambtenaren en leden van de Tweede Kamer zeggen respectievelijk 37% en 38% tamelijk tot heel veel vertrouwen in te hebben. Ruim zes op de tien Nederlanders (resp. 62% en 61%) geeft aan niet zo veel of helemaal geen vertrouwen te hebben in deze functionarissen.

De mate waarin personen vertrouwen zeggen te hebben in onderscheiden instituten hangt samen met een aantal achtergrondkenmerken. Zo zeggen hoog opgeleide Nederlanders (tenminste HBO niveau) een groter vertrouwen in de genoemde instituten te hebben dan laag opgeleiden (maximaal LBO/VMBO niveau). Personen die zichzelf redelijk tot zeer veel kennis over de rechtspraak toedichten, hebben meer vertrouwen in de diverse instituten dan mensen met weinig tot geen kennis.

2 Meningen over het huidige strafrechtssysteem

Vervolgens is een aantal stellingen voorgelegd over het huidige strafrechtssysteem in Nederland, en is gevraagd in hoeverre men het met deze stellingen eens dan wel oneens is. Onderstaande grafiek laat de uitkomsten zien.

2 | Eens dan wel oneens met stellingen over het strafrechtssysteem (n=1056)

Bron: TNS NIPO, 2006

Leesvoorbeeld: Van alle ondervraagde respondenten is 30% het eens met de stelling dat misdaden te licht bestraft worden in Nederland; 57% is het er helemaal mee eens.

Een ruime meerderheid van de Nederlanders is van mening dat er te licht gestraft wordt (87%), terwijl 1% van mening is dat er te zwaar gestraft wordt. Daarnaast vindt 86% dat de overheid te zacht optreedt tegen criminaliteit. Tegelijkertijd vindt driekwart van de bevolking dat rechters in hun mogelijkheden om streng te straffen (enigszins) worden beperkt door de wet. Ook vindt 57% dat rechters hun werk goed doen. De oorzaak van de onvrede van de burgers met betrekking tot de strafrechtspraak lijkt meer voort te komen uit kritiek op de reactiewijzen van het strafrechtelijk systeem dan op (de kwaliteiten van) de strafrechters.

In het algemeen zijn laag opgeleiden en ouderen (55 plussers) minder tevreden over het huidige strafrechtssysteem dan andere groepen: op vrijwel alle negatief gestelde uitspraken geven zij significant vaker aan het er enigszins tot helemaal mee eens te zijn.

Mensen met redelijk tot zeer veel kennis over de rechtspraak zijn duidelijk positiever over het huidige rechtssysteem dan mensen met weinig tot geen kennis. Het omgekeerde geldt voor mensen die voor deelname van burgers aan de strafrechtspraak zijn: zij hebben juist een iets negatiever oordeel over het huidige rechtssysteem. Personen met weinig tot geen vertrouwen in het Nederlandse strafrechtssysteem zijn logischerwijs een minder positieve mening toegedaan over de verschillende aspecten van dit systeem dan mensen die hier tamelijk tot veel vertrouwen in hebben.

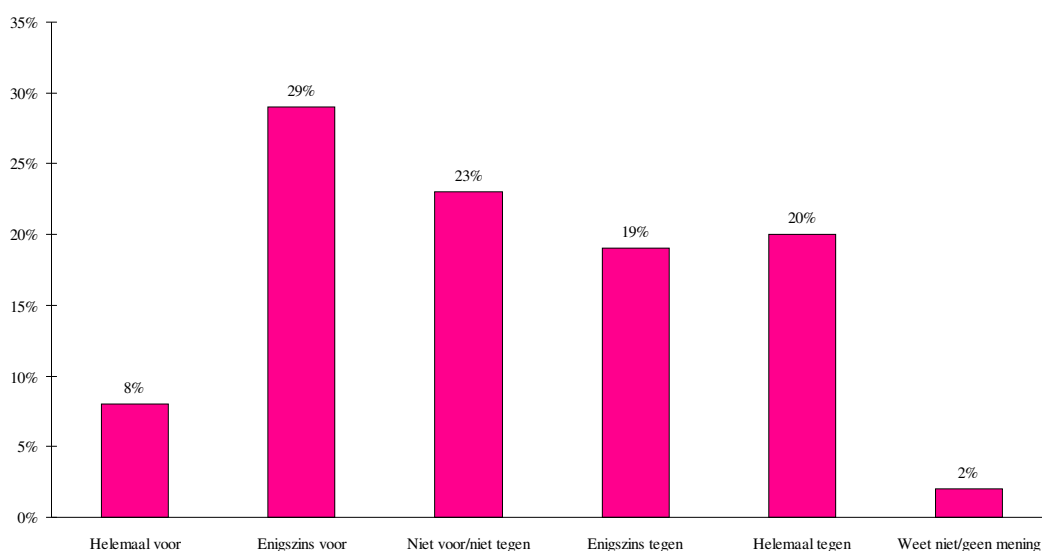
3 Burgerparticipatie aan de strafrechtspraak

Op de vraag ‘in hoeverre bent u in het algemeen voor of juist tegen deelname van burgers aan de strafrechtspraak in Nederland?’ geeft 37% aan hier voor te zijn (waarvan 8% *helemaal* voor). Daarentegen geeft 39% aan hier tegen te zijn (waarvan 20% *helemaal* tegen). Hieruit blijkt, dat er meer stemmen tegen burgerparticipatie zijn dan voor. Een kwart van de Nederlanders weet het (nog) niet of is neutraal.

---

3 | Aandeel burgers dat voor dan wel tegen burgerparticipatie is (n=1056)

Bron: TNS NIPO, 2006

In de veronderstelling dat de term ‘burgerparticipatie’ een tamelijk abstract begrip vormt voor de respondenten, is een aantal concrete vormen van participatie van burgers aan het strafrecht onderscheiden. Gestreefd is naar een (opklimmende) schaal van betrokkenheid van burgers binnen door de rechtspraak geboden vormen; van hoegenaamd geen enkele mate van eigen inbreng en verantwoordelijkheid (bijvoorbeeld in de vorm van de open dagen) tot het zelf beslissen over schuld en strafmaat in concrete gevallen. De volgende omschrijvingen zijn concreet aan de respondenten voorgelegd:

- a. *Geen deelname* van burgers aan de rechtspraak.
- b. Het organiseren van *open dagen* bij rechtbanken zodat burgers geïnformeerd worden over de werkwijze van rechtbanken, rechters en andere functionarissen.
- c. Het actief uitnodigen van gewone burgers voor *bijeenkomsten* waar zij de mogelijkheid krijgen om te *discussiëren* met bijvoorbeeld rechters, officieren

van justitie en politiemensen over relevante zaken die spelen in de samenleving (bijvoorbeeld de aanpak van criminaliteit).

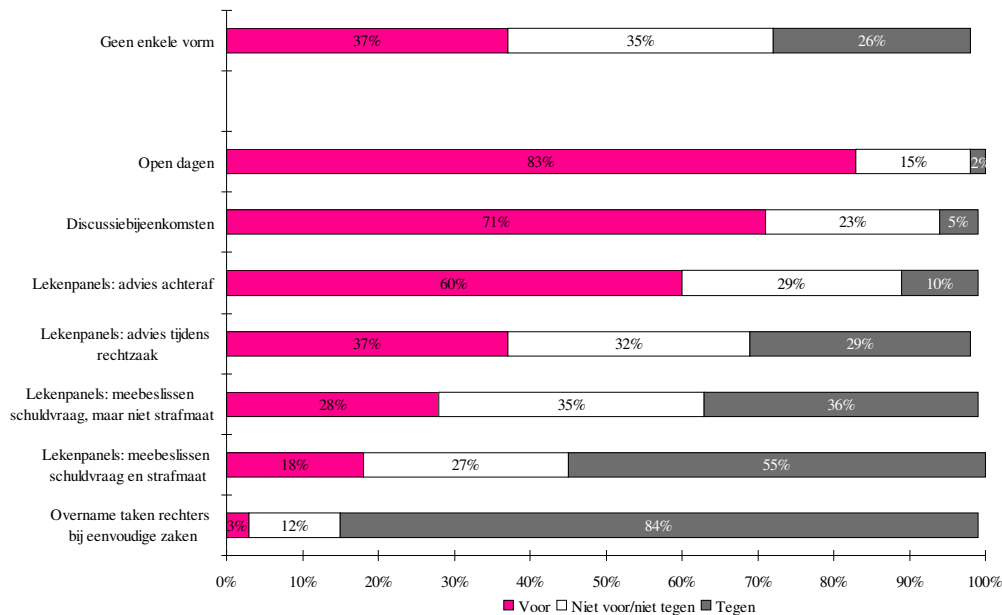
- d. Het organiseren van zgn. lekenpanels: burgers achteraf, via een echte zaak uit de praktijk mee laten denken over de schuldvraag en de hoogte van de straf, zodat rechters beter weten hoe burgers over rechtspraak denken.
- e. Lekenpanels van burgers *in strafzaken*; burgers wonen een rechtszaak bij en geven *een advies* over de schuldvraag en de eventuele strafmaat aan de rechter(s).
- f. Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag *maar niet* over de strafmaat, die wordt bepaald door de rechter(s).
- g. Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag en *beslissen mee* over de strafmaat.
- h. Gewone burgers nemen de taken van professionele rechters over als het om eenvoudige zaken gaat.

Allereerst is gevraagd of men in het algemeen gesproken voor of tegen deze specifieke vorm van participatie was. Het antwoord treft men aan in tabel 4.

---

4 | *Meningen van burgers ten aanzien van door de Rechtspraak te organiseren vormen van burgerparticipatie (n=1056)*

Bron: TNS NIPO, 2006

Leesvoorbeeld: Van alle ondervraagde respondenten geeft 83% aan voorstander van het door de Rechtspraak georganiseerde open dagen te zijn als vorm van burgerparticipatie binnen het strafrecht.

Open dagen, discussiebijeenkomsten waarop in het algemeen gesproken wordt over de strafrechtpraktijk en panels waarin burgers na afloop van een concrete zaak meespreken over het strafrechtelijk oordeel, zijn de drie vormen van participatie die op een ruime meerderheid van de bevolking kunnen rekenen. Minder animo bestaat er voor de andere voorgelegde participatievormen, waarbij burgers meer invloed kunnen uitoefenen op de schuldvraag en de strafmaat. In het algemeen lijkt te gelden dat naarmate een vorm meer betrokkenheid van burgers vergt, de steun daarvoor bij de bevolking afneemt.

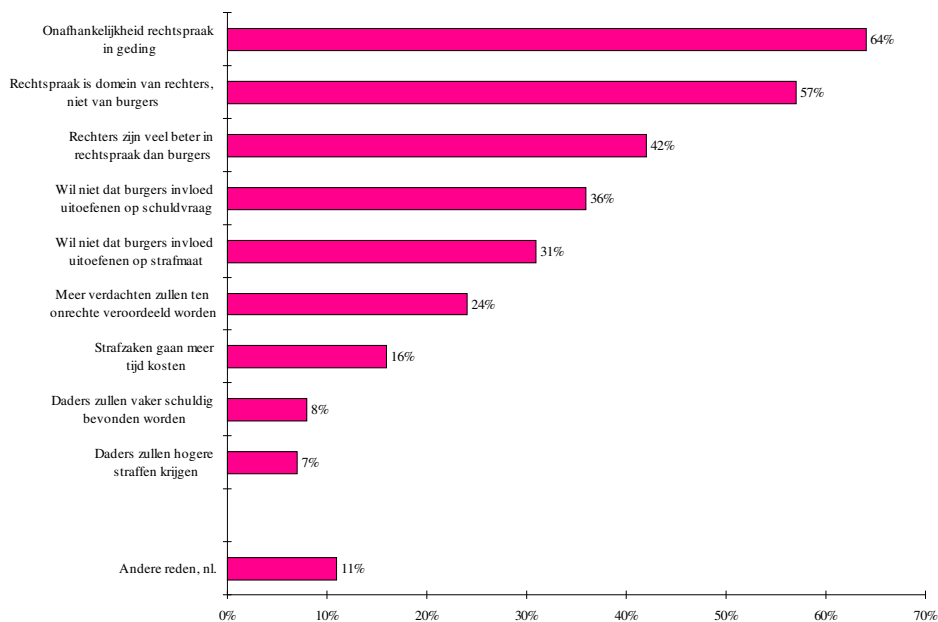
Kijken we naar de achtergrondkenmerken van de respondenten dan blijkt dat hoger opgeleiden vaker tegen burgerparticipatie zijn dan lager opgeleiden. Personen in de leeftijd van 35 tot 54 jaar zijn vaker voor burgerdeelname dan de 55 plussers.

Aan de respondenten die aangaven geen enkele vorm van burgerparticipatie te wensen (37% van de totale bevolking) is gevraagd naar de redenen hiervoor. De twee voornaamste redenen blijken de volgende:

- De onafhankelijkheid van de rechtspraak komt in het geding (64%);
- Rechtspraak is het domein van rechters en niet van burgers (57%);

Onderstaande grafiek toont alle genoemde redenen in rangorde weergegeven, beginnend bij de vaakst genoemde.

5 | *Redenen waarom burgers tegen burgerparticipatie zijn (n=393: alle respondenten die aangaven geen enkele vorm van burgerparticipatie te wensen)*

Bron: TNS NIPO, 2006

Leesvoorbeeld: Van alle respondenten die aangeven tegen burgerparticipatie te zijn geeft 64% als reden dat de onafhankelijkheid van de rechtspraak in het geding komt.

Aan ieder die zich een voorstander toonde van een of meer door ons onderscheiden specifieke vormen van participatie is vervolgens gevraagd waarom men voor deze vorm was. In tabel 6 zijn de drie meest genoemde redenen per vorm van burgerparticipatie weergegeven. Door de respondenten konden meerdere redenen gegeven worden. In de bovenste rij is te zien hoeveel respondenten voor de betreffende participatievorm gekozen hebben en aldus ook betrokken zijn bij de genoemde redenen. De letters A tot en met G staan voor de volgende vormen van participatie (zie voor de uitgebreide omschrijvingen blz. 8 en 9):

- A. Open dagen
- B. Discussiebijeenkomsten
- C. Lekenpanels: achteraf meedenken
- D. Lekenpanels: advies over schuldvraag en eventuele strafmaat
- E. Lekenpanels: meebeslissen over schuldvraag, niet over strafmaat
- F. Lekenpanels: meebeslissen over schuldvraag en strafmaat
- G. Overnemen van taken rechter bij eenvoudige zaken

---

6 | De drie meest genoemde redenen om voor een specifieke participatievorm te kiezen

---

	A n=877	B n=748	C n=637	D n=395	E N=292	F n=187	G n=34
Interessant om meer te weten van rechtspraak	60%						
Uitspraken worden begrijpelijker	56%	60%	47%				
Burgers worden meer betrokken	56%	52%	64%	53%	49%		45%
Rechters weten beter wat er speelt		52%	48%	42%			
Slachtoffers krijgen meer aandacht				49%	49%	51%	38%
Burgers oefenen invloed uit op schuldvraag					52%	53%	54%
Daders krijgen hogere straffen						60%	

Bovenstaande tabel brengt een aantal bevindingen in kaart. Ten eerste valt te stellen dat de vergroting van de betrokkenheid van de burgers bij de strafrechtspraak bij nagenoeg elke onderscheiden vorm een belangrijk argument vormt voor de voorstanders. Het maakt de algemeen levende wens in die richting duidelijk. Hoog opgeleiden en 35-54 jarigen noemen deze reden overigens relatief vaak.

Ten tweede verwacht men bij de participatievormen die naar verhouding geringe daadwerkelijke betrokkenheid bij de concrete strafrechtpraktijk inhouden – B en C – vooral een grotere begrijpelijkheid als resultaat. Overigens een begrijpelijkheid naar twee kanten: meer begrip aan de kant van de burger (met betrekking tot de praktijk van de rechters) en meer aan de kant van rechters (met betrekking tot het gedachtegoed van de burgers).

Ten derde is het opmerkelijk dat bij de overige meer actieve participatievormen de te verwachten grotere aandacht voor het slachtoffer een belangrijke overweging bij de voorstanders blijkt. Ook wordt bij deze actievormen relatief veel waarde gehecht aan de mogelijkheid om invloed uit te kunnen oefenen op de schuldvraag.

Opgemerkt moet worden, dat het gewicht van de gekozen redenen bij de diverse vormen van burgerparticipatie niet zonder meer uit de getoonde percentages is op te maken. Als voorbeeld kan hierbij participatievorm G, het overnemen van taken rechter bij eenvoudige zaken, nader bekeken worden. Hierbij geeft 54% aan voor die vorm te kiezen omdat burgers dan meer invloed kunnen uitoefenen op de schuldvraag. Echter, omdat slechts 34 personen uit onze steekproef, dat wil zeggen 3% van de totale bevolking, voor deze vorm heeft gekozen, is het aantal Nederlanders dat bijbehorende redenen noemt relatief klein. Anders is dit voor de percentages behorende bij participatievorm A, het organiseren van open dagen: hierbij geeft 83% van de bevolking aan voor deze vorm te kiezen. De genoemde redenen voor deze keuze leggen dan ook een aanzienlijk groter gewicht in de schaal dan die bij participatievorm G.

4 Visie op burgerparticipatie in praktijkzaken

Naast een onderscheid in de vorm waarin de burger mogelijk kan participeren is in het onderzoek ook aandacht besteed aan de verschillende situaties waarin burgers betrokken kunnen worden. De achterliggende gedachte hierbij was dat het voor burgers zal uitmaken of men betrokken wordt (of wil worden) bij heel eenvoudige dan wel lastige - zowel juridisch als emotioneel- zaken. Gekozen is voor een variatie naar ernst van de zaak (letsel), juridische complexiteit en de mate van empathie (met dader dan wel slachtoffer) die de zaak oproept.

Hieronder volgt eerst een beschrijving van de vier voorgelegde zaken. Daarna wordt ingegaan op de resultaten.

Zaak 1: Diefstal uit winkel

Diefstal van een laptop uit de Mediamarkt door een jonge man van 23 die al zes keer eerder veroordeeld is voor diefstal in de afgelopen 5 jaar. Hij kan worden veroordeeld tot plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (gevangenisstraf met een behandelprogramma). Het slachtoffer is een winkelketen, de *financiële schade* is € 1.099,-. Er is *nooit* geweld gebruikt door de verdachte. De verdachte heeft verklaard schuldig te zijn aan de diefstal. De maximale straf in deze zaak is een gevangenisstraf van **4 jaar** of een boete tot € 16.750,-.

Zaak 2: Gecomplieerde fraude

Een 56-jarige ondernemer uit Haarlem wordt ervan verdacht dat hij met behulp van een constructie met zogenaamde plank-bv's (lege bv's die niet op zijn naam staan) *oplichting* heeft gepleegd en daarmee € 825.000 heeft verdiend. Slachtoffers zijn 5 leveranciers die nooit zijn betaald voor geleverde goederen en de Belastingdienst. De ondernemer heeft *niet bekend*, het bewijsmateriaal is zeer ingewikkeld vanwege een wirwar aan juridische constructies. De ondernemer is nooit eerder veroordeeld door een rechter. De maximale straf *indien bewezen* in deze zaak is **4 jaar** gevangenisstraf of een boete van € 67.000 (los van de tegoeden die worden ingevorderd).

Zaak 3: Ernstig ongeval

Drie jonge mannen rijden rond middernacht in de auto van een feest naar huis. Onderweg ziet de bestuurder een fietsende vrouw over het hoofd en er volgt een aanrijding. De vrouw (43) is ernstig gewond en wordt naar het ziekenhuis vervoerd. De politie stelt op de plaats van de aanrijding vast dat de bestuurder ongeveer 50 km per uur te hard heeft gereden. Het slachtoffer zal waarschijnlijk nooit meer goed kunnen lopen en moet daarom ook stoppen met haar beroep (kapster). De bestuurder is 28 jaar, is hoofdkostwinner van een gezin met 2 jonge kinderen en is nooit eerder veroordeeld voor grove verkeersovertredingen. De maximale straf in deze zaak is een gevangenisstraf van **1,5 jaar** of een boete van € 16.750,-.

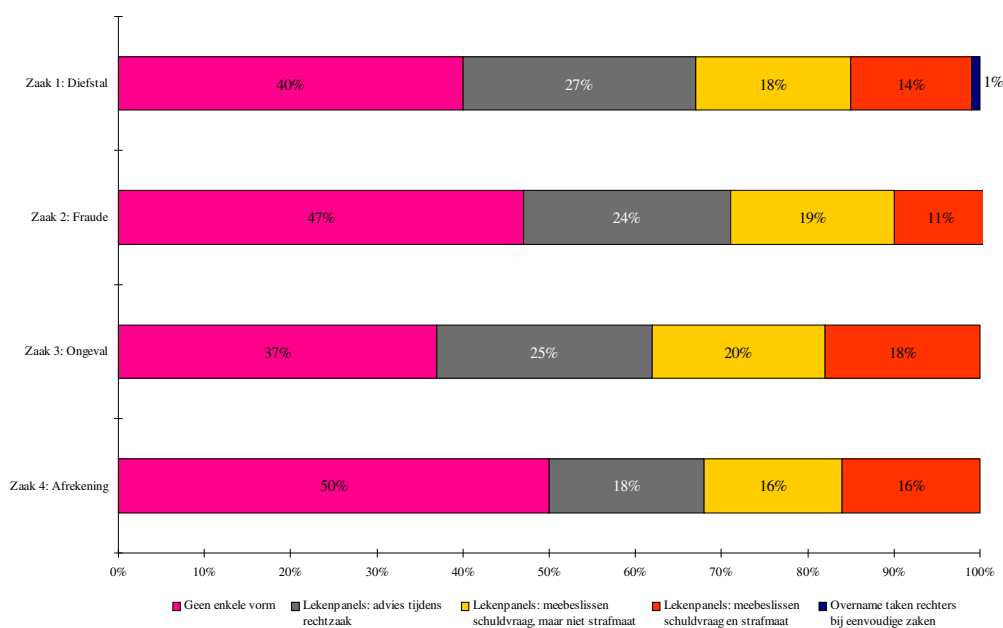
Zaak 4: Afrekening in het criminele circuit

Een 35-jarige Nederlandse man is dood aangetroffen in een natuurgebied. Uitgebreid rechercheonderzoek heeft opgeleverd dat het gaat om een afrekening (moord) omdat het

slachtoffer niet heeft betaald voor een partij geleverde drugs. De verdachte van de moord is aangehouden en verhoord. Hij behoort tot een groot Nederlands netwerk van drugshandelaren dat bekend staat om haar gewelddadigheden. De verdachte heeft de moord niet bekend maar er is overtuigend bewijs dat hij de dader is. De maximale straf in deze zaak is een **levenslange** gevangenisstraf of een tijdelijke straf van ten hoogste **30 jaar**.

Allereerst is gevraagd welke vorm van burgerdeelname men voor de specifieke zaak het meest geschikt zou vinden. Hierbij kon ook gekozen worden voor 'geen enkele vorm van burgerdeelname'. Onderstaande grafiek laat per zaak zien hoe vaak voor de verschillende vormen van burgerdeelname wordt gekozen.

7 | Voorkeur voor specifieke vorm van burgerparticipatie naar type van strafrechtspraak (n=1056)

Bron: TNS NIPO, 2006

Leesvoorbeeld: Van alle ondervraagde respondenten geeft 40% aan bij zaak 1 (diefstal) het liefst geen enkele vorm van burgerparticipatie te wensen.

De resultaten laten een interessante tweedeling zien. Bij de zaken over de afrekening in het criminele circuit en de fraude geeft (ongeveer) de helft van de bevolking aan geen enkele vorm van burgerdeelname te willen. Voor deze zaken bestaat de minste animo voor burgerdeelname. De zaak betreffende het ernstige ongeval, maar ook de diefstalkwestie, genieten de grootste voorkeur voor burgerparticipatie: maar respectievelijk 37% en 40% geeft hierbij aan geen enkele vorm van participatie te

wensen. De verschillen tussen deze uitkomsten zijn significant. Hieruit kan worden opgemaakt dat empathie-opwekkende en juridisch weinig complexe zaken een grotere roep om burgerparticipatie met zich meebrengen dan de zaken die minder empathie en meer juridische complexiteit met zich meebrengen.

De rangorde van meest gekozen vorm van burgerdeelname heeft verder een vrij voorspelbaar karakter gezien de reeds beschreven uitkomsten: de vorm waarbij de burger de minste invloed uitoefent geniet steeds de grootste voorkeur. Er is tussen de verschillende scenario's betrekkelijke weinig variatie in de soort van lekenpanels die de burger wenst. Tussen de 51 en 63 procent van de burgers ziet hier (in verschillende varianten) iets in. Voor het overnemen van taken van de rechter bestaat vrijwel geen steun; alleen in de meest eenvoudige situatie (de diefstal) lijkt die optie in zeer geringe mate in het vizier te komen.

In onderstaand schema staat in absolute aantallen weergegeven hoeveel burgers er bij de vier afzonderlijke zaken vóór burgerparticipatie zijn. Hierbij is geen onderscheid gemaakt naar het type participatie.

	Aantal burgers voor participatie:	Steekproef:	Percentage:
Zaak 1: diefstal	637	1056	60%
Zaak 2: fraude	565	1056	54%
Zaak 3: ongeval	666	1056	63%
Zaak 4: afrekening	533	1056	51%

Hoog opgeleiden kiezen bij alle zaken vaker voor geen enkele vorm van burgerdeelname dan laag opgeleiden. Nederlanders tussen de 35 en 54 jaar kiezen juist in alle gevallen vaker voor een bepaalde vorm van burgerdeelname dan andere leeftijdsgroepen.

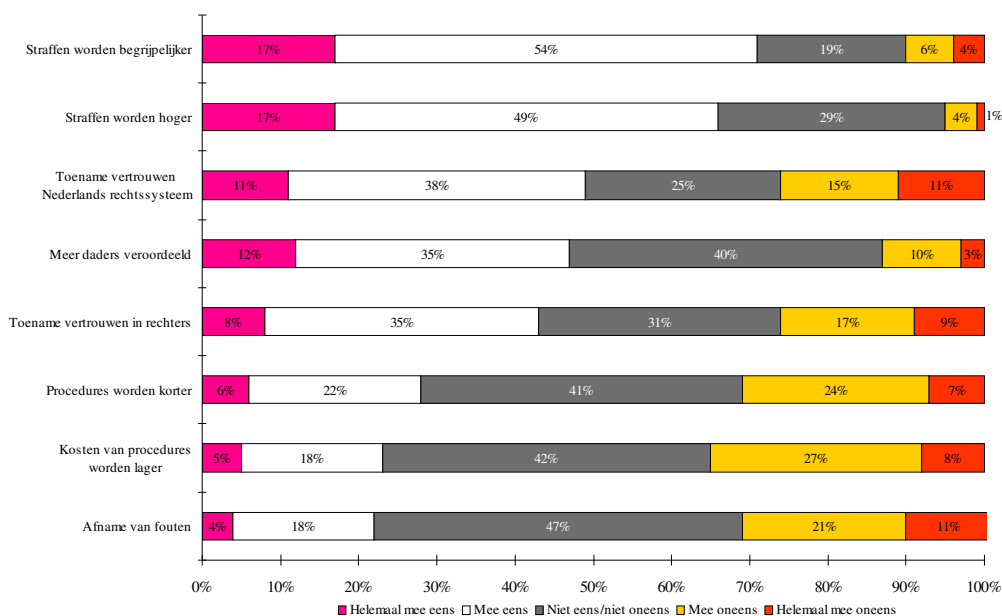
Twee redenen worden over het geheel genomen het vaakst genoemd indien men voor een bepaalde vorm van burgerparticipatie stemt: Burgers zullen zich meer betrokken voelen en men kan invloed uitoefenen op de schuldvraag. Opnieuw is het zich betrokken voelen de belangrijkste motivatie voor burgers om deel te willen nemen aan de strafrechtspraak.

De 55 plussers geven vaker als reden aan dat het slachtoffer door hun deelname meer aandacht zal krijgen. Bij de zaken 2 (fraude) en 3 (ongeval) tenslotte zijn lager opgeleiden vaker gespitst op het toekennen van een hoge straf dan de hoog opgeleiden.

5 Mogelijke effecten van burgerparticipatie

Aan de respondenten is een aantal stellingen voorgelegd die gaan over het eventuele effect van burgerparticipatie. Opnieuw moest men hierbij aangeven in hoeverre men het met deze stellingen eens dan wel oneens was. De resultaten zijn zichtbaar in onderstaande grafiek.

8 | De mate waarin acht voorgelegde mogelijke effecten van burgerparticipatie zich volgens burgers zullen voordoen (n=1056)

Bron: TNS NIPO, 2006

Leesvoorbeeld: Van alle ondervraagde respondenten is 54% het eens met de stelling dat straffen begrijpelijker zullen worden; 17% is het er helemaal mee eens.

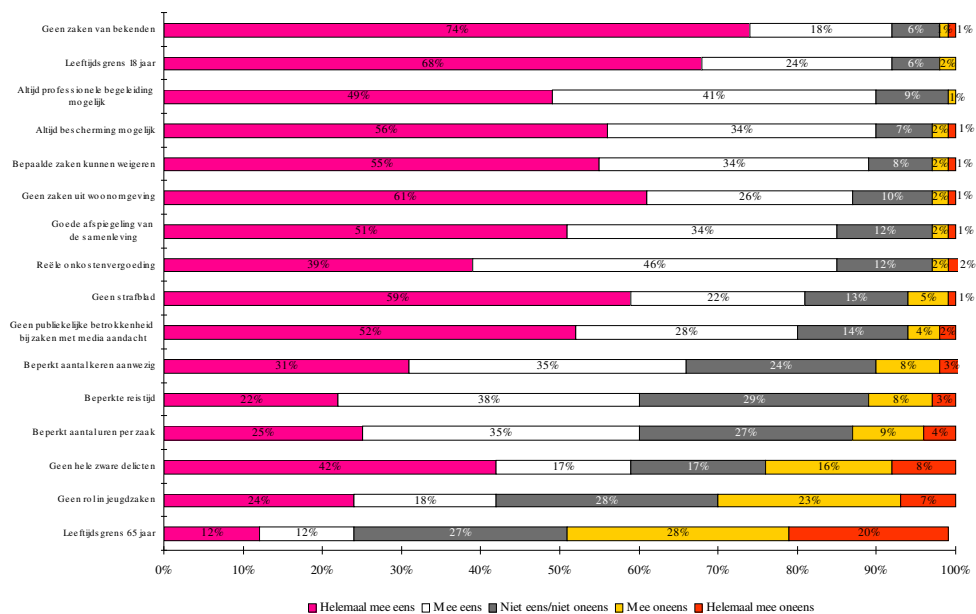
Twee mogelijke effecten van burgerparticipatie worden door een meerderheid reëel geacht: door burgerparticipatie zullen straffen begrijpelijker worden (71% deelt deze mening) en tevens zullen deze straffen hoger worden (66% deelt deze mening). Daarnaast meent 47% van de burgers dat burgerparticipatie het vertrouwen in de rechtspraak verhoogt. De overige stellingen worden steeds door een kleine minderheid ondersteund: vooral een afname van fouten en een verlaging van kosten worden niet gekoppeld aan invoering van burgerparticipatie.

Hoog opgeleiden zijn sceptischer over de effecten van burgerparticipatie dan laag opgeleiden: met alle stellingen zijn de eerst genoemden het significant minder vaak (helemaal) eens dan de laatst genoemden.

6 Voorwaarden voor burgerparticipatie

Om te willen deelnemen aan de strafrechtspraak, zal een ieder naar verwachting bepaalde voorwaarden hebben. Aan de respondenten is in dit kader een aantal stellingen voorgelegd, waarbij men steeds moest aangeven in hoeverre men het hiermee eens dan wel oneens was. In onderstaande grafiek zijn de resultaten per stelling te zien.

9 | De mate van wenselijkheid van 16 voorgelegde voorwaarden voor burgerparticipatie volgens burgers (n=1056)

Bron: TNS NIPO, 2006

Leesvoorbeeld: Van alle ondervraagde respondenten is 18% het eens met de stelling dat burgers nooit mogen meebeslissen over zaken van bekenden; 74% is het er helemaal mee eens.

Op twee stellingen na is steeds een ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking het (enigszins tot helemaal) eens met de voorwaarden die zouden moeten gelden voor deelname van burgers aan de strafrechtspraak. Het allerbelangrijkst is dat burgers nooit mogen meebeslissen over zaken van bekenden en dat burgers tenminste 18 jaar moeten zijn: 92% is deze mening toegedaan. Ook vindt 90% dat burgers te allen tijde professionele begeleiding en bescherming moeten kunnen krijgen.

Een leeftijdsgrens van 65 jaar wordt door de overgrote meerderheid afgewezen: vooral de 55 plussers zijn het hier (helemaal) mee oneens. De voorwaarde dat burgers geen rol mogen hebben in jeugdzaken (een gedachte gebaseerd op de veronderstelling dat dit een

heel specifiek soort zaken betreft), wordt door een minderheid van 42% ondersteund. Vrouwen en burgers tussen 35 en 54 jaar zijn het hier wel vaker (helemaal) mee eens dan anderen.

7 Conclusies

Op basis van hetgeen besproken is in de voorgaande hoofdstukken, is een aantal kernconclusies te formuleren. Hieronder worden zij per alinea beschreven.

Gevraagd naar de mate van vertrouwen in het Nederlandse (straf)rechtssysteem in zijn geheel, en in rechters, politie, ambtenaren en de Tweede Kamer, genieten rechters het meeste vertrouwen. Een ruime meerderheid (67%) zegt tamelijk tot heel veel vertrouwen in rechters te hebben. De ambtenaren scoren het laagst: 37% heeft tamelijk tot heel veel vertrouwen in hen.

In reactie op een aantal stellingen over het huidige strafrechtssysteem is 87% van mening dat in Nederland te licht wordt gestraft; daarnaast is 75% van de bevolking van mening dat de mogelijkheden van rechters om te straffen beperkt worden door de wet. 57% vindt dat de rechters hun werk goed doen. De oorzaak van de onvrede met betrekking tot de strafrechtspraak lijkt dus meer voort te komen uit kritiek op de reactiewijzen van het strafrechtssysteem dan op (de kwaliteiten van) de strafrechters. Overigens zijn mensen met redelijk tot zeer veel kennis over de rechtspraak duidelijk positiever over het huidige rechtssysteem dan mensen met weinig tot geen kennis.

Op de vraag 'in hoeverre bent u in het algemeen voor of juist tegen deelname van burgers aan de strafrechtspraak in Nederland?' geeft 37% van de Nederlandse bevolking aan hier een voorstander van te zijn en 39% een tegenstander. Omdat bij deze laatste groep bovendien 20% *helemaal* tegen is, blijkt dat meer stemmen tegen burgerparticipatie zijn dan voor.

Gevraagd naar verschillende vormen van burgerparticipatie scoren open dagen, discussiebijeenkomsten met rechters, officieren van justitie en politiemensen en lekenpanels, waarin burgers een strafzaak bijwonen en een advies geven over de strafzaak en de eventuele straf, vrij hoog. Het overnemen van taken van de rechter bij eenvoudige zaken scoort laag.

De belangrijkste redenen om in het algemeen een voorstander te zijn van burgerparticipatie is dat burgers meer betrokken worden bij de strafrechtspraak, dat uitspraken begrijpelijker worden en dat rechters beter weten wat er speelt. De belangrijkste redenen die tegenstanders aangeven is dat de onafhankelijkheid van de rechtspraak in het geding kan komen en dat de rechtspraak het domein is van rechters en niet van burgers.

De belangrijkste redenen om in concrete zaken voorstander te zijn van burgerparticipatie is dat burgers zich meer betrokken zullen voelen en invloed uit kunnen oefenen op de schuldvraag. In empathie-opwekkende en juridisch minder complexe zaken, zoals diefstal en verkeersongevallen, is de animo voor burgerdeelname groter dan in fraudezaken of bij afrekeningen in het criminele circuit.

Gekeken naar mogelijke effecten van burgerparticipatie op de strafrechtspraak, blijkt dat twee effecten door een ruime meerderheid reëel worden geacht: volgens de Nederlandse bevolking zullen straffen begrijpelijker worden (77%) en zullen er hogere straffen worden uitgedeeld (66%).

Tenslotte is gevraagd naar de randvoorwaarden voor deelname aan burgerparticipatie. Gebleken is dat het merendeel van de voorgelegde randvoorwaarden ondersteund wordt door een meerderheid van de Nederlandse bevolking. Het sterkst wordt hierbij gehecht aan de volgende randvoorwaarden: burgers mogen *niet* meebeslissen over zaken van bekenden (familie en vrienden), men dient minimaal 18 jaar te zijn en men dient te allen tijde professionele begeleiding en bescherming te krijgen.

Bijlage

Bijlage 1 Vragenlijst

WODC Lekenparticipatie in de strafrechtspraak

Vragenlijst

Deze vragenlijst gaat over de rechtspraak in Nederland. De vragen worden gesteld in opdracht van het Ministerie van Justitie met als doel een goed beeld te krijgen hoe de Nederlandse bevolking aankijkt tegen bepaalde aspecten van de rechtspraak in Nederland.

1. ALGEMEEN, VERTROUWEN IN DE RECHTSPRAAK (BLAUW = NIET TONEN)

Allereerst willen we u graag een aantal algemene vragen stellen over rechtspraak in Nederland.

<<< UITLEG: deze vragen komen uit NKO en JIM en meten het vertrouwen in de rechtspraak en in andere instituten, SCP rapport laat zien dat deze sterk gerelateerd zijn>>>>

2. Kunt u aangeven hoeveel vertrouwen u heeft in het *rechtssysteem* in Nederland (NKO)
  - a. Heel veel vertrouwen
  - b. Tamelijk veel vertrouwen
  - c. Niet zo veel vertrouwen
  - d. Helemaal geen vertrouwen
  - e. Weet niet

3. Kunt u aangeven hoeveel vertrouwen u heeft in de *rechters* in Nederland (NKO)
  - a. Heel veel vertrouwen
  - b. Tamelijk veel vertrouwen
  - c. Niet zo veel vertrouwen
  - d. Helemaal geen vertrouwen
  - e. Weet niet

4. Kunt u aangeven hoeveel vertrouwen u heeft in de *politie* in Nederland (NKO)
  - a. Heel veel vertrouwen
  - b. Tamelijk veel vertrouwen
  - c. Niet zo veel vertrouwen
  - d. Helemaal geen vertrouwen
  - e. Weet niet

5. Kunt u aangeven hoeveel vertrouwen u heeft in *ambtenaren* in Nederland (NKO)
  - a. Heel veel vertrouwen
  - b. Tamelijk veel vertrouwen
  - c. Niet zo veel vertrouwen
  - d. Helemaal geen vertrouwen
  - e. Weet niet

6. Kunt u aangeven hoeveel vertrouwen u heeft in de *Tweede Kamer* (NKO)
- a. Heel veel vertrouwen
  - b. Tamelijk veel vertrouwen
  - c. Niet zo veel vertrouwen
  - d. Helemaal geen vertrouwen
  - e. Weet niet
7. U krijgt nu een aantal stellingen voorgelegd. Kunt u per stelling, op een schaal van 1 tot 5 aangeven in hoeverre u het met de stelling eens bent?
1. helemaal mee eens
  2. enigszins mee eens
  3. niet eens / niet oneens
  4. enigszins mee oneens
  5. helemaal mee oneens
9. weet niet / geen mening
- a. De rechters in Nederland doen hun werk goed. (JIM)
  - b. Misdaden worden *te licht* bestraft in Nederland. (JIM)
  - c. Misdaden worden *te zwaar* bestraft in Nederland. (JIM)
  - d. Het optreden van *de overheid* tegen criminaliteit is te zacht in Nederland. (JIM)
  - e. De procedures in de rechtspraak zijn te traag
  - f. De procedures in de rechtspraak zijn te duur
  - g. De mogelijkheid van rechters om streng te straffen wordt beperkt door de wet
  - h. Rechters zitten in hun ivoren toren en hebben geen weet van wat er speelt in de samenleving
  - i. In het rechtssysteem in Nederland worden te veel fouten gemaakt

2. ALGEMEEN, STRAFRECHTSPRAAK

In Nederland worden verschillende soorten recht onderscheiden. Zo is er een onderscheid tussen *civiel recht*, *bestuursrecht* en *strafrecht*. De rest van deze vragenlijst gaat over het **strafrecht**. Een persoon die ervan wordt verdacht een *overtreding* of een *misdrijf* te hebben gepleegd, krijgt te maken met het strafrecht. Een voorbeeld van een overtreding is door rood licht rijden. Een misdrijf (zoals diefstal of inbraak) is zwaarder dan een overtreding. Overtredingen worden in de regel behandeld door de kantonrechter. Misdrijven zoals drugshandel, diefstal of moord, worden in eerste instantie behandeld door *rechters* van de *strafsector* van de rechtbank.

Achtergrondvragen:

In hoeverre heeft u zelf in de praktijk te maken (gehad) met strafrechtspraak?

MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK (behalve als vraag1 = q)

- j. Ik ben zelf wel eens gedagvaard voor een delict
  - k. Ik ben zelf veroordeeld voor een delict
  - l. Iemand uit mijn nabije omgeving is gedagvaard of veroordeeld
  - m. Ik heb wel eens een strafzitting bijgewoond
  - n. Ik heb vanuit mijn beroep regelmatig te maken (gehad) met de strafrechtspraak
  - o. Ik heb een (HBO of WO) opleiding gevolgd waarvan strafrechtspraak een hoofdonderdeel is
  - p. Ik heb op een andere manier te maken (gehad) met strafrechtspraak
  - q. Ik heb nog *nooit* te maken gehad met strafrechtspraak
8. Hoe zou u uw kennis die u heeft over de strafrechtspraak in Nederland inschatten?
- a. Zeer veel kennis
  - b. Redelijk veel kennis
  - c. Een beetje kennis
  - d. Weinig kennis
  - e. Zeer weinig tot geen kennis

3. ALGEMEEN, LEKENPARTICIPATIE IN DE RECHTSPRAAK

In andere landen (zoals in Duitsland, Denemarken en de Verenigde Staten) worden burgers op uiteenlopende manieren betrokken bij de rechtspraak. Zij kunnen bijvoorbeeld meehelpen, meedenken of meebeslissen. Zo mogen burgers soms meebeslissen of een verdachte wel of niet schuldig is, zoals in de Verenigde Staten (Jury). Maar soms kunnen burgers ook meehelpen in de bepaling van de strafmaat als een verdachte schuldig is bevonden.

9. Op een schaal van 1 tot 5, kunt u aangeven in hoeverre u *in het algemeen vóór of juist tegen* deelname van burgers aan de strafrechtspraak in Nederland bent?
- Helemaal voor
  - Enigszins voor
  - Niet voor / niet tegen
  - Enigszins tegen
  - Helemaal tegen

  - Weet niet / geen mening
10. Er zijn verschillende vormen denkbaar als het gaat om deelname van burgers aan de strafrechtspraak. Hieronder staan een aantal vormen beschreven waarbij de mate van bevoegdheid van de burger om mee te beslissen steeds toeneemt. Kunt u voor de onderstaande vormen aangeven in hoeverre u *in het algemeen vóór of juist tegen* bent?
- Voor
  - Niet voor / niet tegen
  - Tegen

  - Weet niet
- Geen deelname* van burgers aan de rechtspraak.
  - Het organiseren van *open dagen* bij rechtbanken zodat burgers geïnformeerd worden over de werkwijze van rechtbanken, rechters en andere functionarissen.
  - Het actief uitnodigen van gewone burgers voor *bijeenkomsten* waar zij de mogelijkheid krijgen om te *discussiëren* met bijvoorbeeld rechters, officieren van justitie en politiemensen over relevante zaken die spelen in de samenleving (bijvoorbeeld de aanpak van criminaliteit).
  - Het organiseren van zgn. lekenpanels: burgers achteraf, via een echte zaak uit de praktijk mee laten denken over de schuldvraag en de hoogte van de straf, zodat rechters beter weten hoe burgers over rechtspraak denken.

- e. Lekenpanels van burgers *in strafzaken*; burgers wonen een rechtszaak bij en geven *een advies* over de schuldvraag en de eventuele strafmaat aan de rechter(s).
- f. Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag *maar niet* over de strafmaat, die wordt bepaald door de rechter(s).
- g. Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag en *beslissen mee* over de strafmaat.
- h. Gewone burgers nemen de taken van professionele rechters over als het om eenvoudige zaken gaat.

SELECTIE: V9A =1

U gaf zojuist aan dat u *geen deelname* van burgers aan de rechtspraak wilt. Kunt u aangeven waarom u dat niet wilt? <Meerdere antwoorden mogelijk>

- 1. Ik wil niet dat burgers invloed uitoefenen op de schuldvraag
- 2. Ik wil niet dat burgers invloed uitoefenen op de strafmaat
- 3. Daders zullen dan *vaker* schuldig bevonden worden
- 4. Daders zullen dan *hogere* straffen krijgen
- 5. Rechtspraak is het domein van rechters en niet van burgers.
- 6. Rechters zijn veel beter in rechtspraak dan burgers
- 7. De onafhankelijkheid van de rechtspraak komt in het geding
- 8. Er zullen meer verdachten *ten onrechte* worden veroordeeld
- 9. De strafzaken zullen veel meer tijd kosten
- 10. Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

SELECTIE: V9B =1

U gaf zojuist aan dat u *voor* het organiseren van *open dagen* bij rechtbanken bent. Kunt u aangeven waarom? <Meerdere antwoorden mogelijk>

- 1. Burgers zullen zich hierdoor meer betrokken voelen bij de rechtsspraak
- 2. Uitspraken van rechters worden dan begrijpelijker voor burgers
- 3. Uitspraken van rechters zijn dan makkelijker te accepteren door burgers
- 4. Het is interessant voor burgers om meer te weten van rechtspraak
- 5. Rechters en andere functionarissen weten dan beter wat er speelt in de maatschappij
- 6. Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

SELECTIE: V9C =1

U gaf zojuist aan dat u *voor* het organiseren van *discussiebijeenkomsten* bij rechtbanken bent. Kunt u aangeven waarom? <Meerdere antwoorden mogelijk>

1. Burgers zullen zich hierdoor meer betrokken voelen bij de rechtsspraak
2. Uitspraken van rechters worden dan begrijpelijker voor burgers
3. Uitspraken van rechters zijn dan makkelijker te accepteren door burgers
4. Het is interessant voor burgers om meer te weten van rechtsspraak
5. Rechters en andere functionarissen weten dan beter wat er speelt in de maatschappij
6. Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

SELECTIE: V9D =1

U gaf zojuist aan dat u *voor* het organiseren van *lekenpanels* bij rechtbanken bent. Kunt u aangeven waarom? <Meerdere antwoorden mogelijk>

7. Burgers zullen zich hierdoor meer betrokken voelen bij de rechtsspraak
8. Uitspraken van rechters worden dan begrijpelijker voor burgers
9. Uitspraken van rechters zijn dan makkelijker te accepteren door burgers
10. Het is interessant voor burgers om meer te weten van rechtsspraak
11. Rechters en andere functionarissen weten dan beter wat er speelt in de maatschappij
12. Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

SELECTIE: V9E =1 <<LET OP ANDERE CAT.>>

U gaf zojuist aan dat u *voor* de volgende vorm bent:

Lekenpanels van burgers in strafzaken; burgers wonen een rechtszaak bij en geven een advies over de schuldvraag en de eventuele strafmaat aan de rechter(s)

Kunt u aangeven waarom u hier *voor* bent? <Meerdere antwoorden mogelijk>

11. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de schuldvraag
12. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de strafmaat
13. Daders zullen *vaker* schuldig bevonden worden
14. Daders zullen *hogere* straffen krijgen
15. Slachtoffers zullen meer aandacht krijgen in het proces
16. Burgers zullen zich meer betrokken voelen bij de rechtsspraak
17. Uitspraken van rechters worden begrijpelijker voor burgers
18. Uitspraken van rechters zijn makkelijker te accepteren voor burgers
19. Het is interessant voor burgers om meer te weten van rechtsspraak
20. Het is interessant voor burgers om betrokken te worden bij rechtzaken
21. Rechters en andere functionarissen weten dan beter wat er speelt in de maatschappij
22. Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

SELECTIE: V9F =1 <<LET OP ANDERE CAT.>>

U gaf zojuist aan dat u *voor* de volgende vorm bent:

Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag *maar niet* over de strafmaat, die wordt bepaald door de rechter(s).

Kunt u aangeven waarom u hier *voor* bent? <Meerdere antwoorden mogelijk>

23. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de schuldvraag
24. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de strafmaat
25. Daders zullen *vaker* schuldig bevonden worden
26. Daders zullen *hogere* straffen krijgen
27. Slachtoffers zullen meer aandacht krijgen in het proces
28. Burgers zullen zich meer betrokken voelen bij de rechtspraak
29. Uitspraken van rechters worden begrijpelijker voor burgers
30. Uitspraken van rechters zijn makkelijker te accepteren voor burgers
31. Het is interessant voor burgers om meer te weten van rechtspraak
32. Het is interessant voor burgers om betrokken te worden bij rechtzaken
33. Rechters en andere functionarissen weten dan beter wat er speelt in de maatschappij

34. Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

SELECTIE: V9G =1 <<LET OP ANDERE CAT.>>

U gaf zojuist aan dat u *voor* de volgende vorm bent:

Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag *én beslissen mee* over de strafmaat.

Kunt u aangeven waarom u hier *voor* bent? <Meerdere antwoorden mogelijk>

35. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de schuldvraag
36. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de strafmaat
37. Daders zullen *vaker* schuldig bevonden worden
38. Daders zullen *hogere* straffen krijgen
39. Slachtoffers zullen meer aandacht krijgen in het proces
40. Burgers zullen zich meer betrokken voelen bij de rechtspraak
41. Uitspraken van rechters worden begrijpelijker voor burgers
42. Uitspraken van rechters zijn makkelijker te accepteren voor burgers
43. Het is interessant voor burgers om meer te weten van rechtspraak
44. Het is interessant voor burgers om betrokken te worden bij rechtzaken
45. Rechters en andere functionarissen weten dan beter wat er speelt in de maatschappij

46. Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

SELECTIE: V9H =1 <<LET OP ANDERE CAT.>>

U gaf zojuist aan dat u *voor* de volgende vorm bent:

Gewone burgers nemen de taken van professionele rechters over als het om eenvoudige zaken gaat.

Kunt u aangeven waarom u hier *voor* bent? <Meerdere antwoorden mogelijk>

- 47. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de schuldvraag
- 48. Burgers kunnen invloed uitoefenen op de strafmaat
- 49. Daders zullen *vaker* schuldig bevonden worden
- 50. Daders zullen *hogere* straffen krijgen
- 51. Slachtoffers zullen meer aandacht krijgen in het proces
- 52. Burgers zullen zich meer betrokken voelen bij de rechtspraak
- 53. Uitspraken van rechters worden begrijpelijker voor burgers
- 54. Uitspraken van rechters zijn makkelijker te accepteren voor burgers
- 55. Het is interessant voor burgers om meer te weten van rechtspraak
- 56. Het is interessant voor burgers om betrokken te worden bij rechtzaken
- 57. Rechters en andere functionarissen weten dan beter wat er speelt in de maatschappij

- 58. Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

4. LEKENPARTICIPATIE EN CASUS

De vorm van deelname van burgers aan de strafrechtspraak kan afhangen van het soort delict. U krijgt nu een vijftal zaken voorgelegd. Per zaak wordt u gevraagd welke vorm van burgerdeelname u het beste vindt passen in dit specifieke geval. U kunt uiteraard ook aangeven dat burgerdeelname niet gewenst is.

Zaak 1: Diefstal uit winkel

Diefstal van een laptop uit de Mediamarkt door een jonge man van 23 die al zes keer eerder veroordeeld is voor diefstal in de afgelopen 5 jaar. Hij kan worden veroordeeld tot plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (gevangenisstraf met een behandelprogramma). Het slachtoffer is een winkelketen, de *financiële schade* is € 1.099,-. Er is *nooit* geweld gebruikt door de verdachte. De verdachte heeft verklaard schuldig te zijn aan de diefstal. De maximale straf in deze zaak is een gevangenisstraf van **4 jaar** of een boete tot € 16.750,-.

11. Welke vorm van burgerdeelname vindt u het meest geschikt in dit geval?

- 1.Lekenpanels van burgers *in strafzaken*; burgers wonen een rechtszaak bij en geven *een advies* over de schuldvraag en de eventuele strafmaat aan de rechter(s).

- 2. Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag *maar niet* over de strafmaat, die wordt bepaald door de rechter(s).
- 3. Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag en *beslissen mee* over de strafmaat.
- 4. Gewone burgers nemen de taken van professionele rechters over.
- 5. Geen enkele van vorm van burgerdeelname

SELECTIE: V10 = 1 – 4

Stel dat u zou worden uitgenodigd om deel te nemen als burger en aan al uw randvoorwaarden zou worden voldaan (vrij krijgen van uw werk, een redelijke vergoeding e.d.):

12. Zou u zelf in deze vorm en bij dit type delict willen deelnemen aan de rechtspraak?
- a. Ja
  - b. Nee
  - c. Weet niet

SELECTIE V11 = a

13. Kunt u aangeven waarom u mee zou doen? <Meerdere antwoorden mogelijk>

- Ik kan invloed uitoefenen op de schuldvraag
- Ik kan invloed uitoefenen op de strafmaat
- Ik kan zorgen dat de dader schuldig wordt bevonden
- Ik kan zorgen dat dader een *hoge* straf krijgt
- Er zal door mijn deelname meer ruimte zijn voor emotie in het proces
- Het slachtoffer zal door mij meer aandacht krijgen in het proces
- Door mijn deelname zullen burgers zich meer betrokken voelen bij de rechtsspraak
- Uitspraken van rechters worden begrijpelijker voor burgers
- Uitspraken van rechters zijn makkelijker te accepteren voor burgers
- Ik vind het interessant om meer te weten van rechtspraak, ik leer er van
- Ik vind het interessant om betrokken te worden bij rechtszaken
- Ik kan rechters en andere functionarissen leren wat er speelt in de maatschappij
- Andere redenen namelijk .....

EINDE SELECTIE

EINDE SELECTIE

Zaak 2: Gecompliceerde fraude

Een 56-jarige ondernemer uit Haarlem wordt ervan verdacht dat hij met behulp van een constructie met zogenaamde plank-bv's (lege bv's die niet op zijn naam staan) *oplichting* heeft gepleegd en daarmee 825.000 euro heeft verdiend. Slachtoffers zijn 5 leveranciers die nooit zijn betaald voor geleverde goederen en de Belastingdienst. De ondernemer heeft *niet bekend*, het bewijsmateriaal is zeer ingewikkeld vanwege een wirwar aan juridische constructies. De ondernemer is nooit eerder veroordeeld door een rechter. De maximale straf *indien bewezen* in deze zaak is **4 jaar** gevangenisstraf of een boete van € 67.000 (los van de tegoeden die worden ingevorderd).

14. Welke vorm van burgerdeelname vindt u het meest geschikt in dit geval?

- 1. Lekenpanels van burgers *in strafzaken*; burgers wonen een rechtszaak bij en geven *een advies* over de schuldvraag en de eventuele strafmaat aan de rechter(s).
- 2. Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag *maar niet* over de strafmaat, die wordt bepaald door de rechter(s).
- 3. Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag en *beslissen mee* over de strafmaat.
- 4. Gewone burgers nemen de taken van professionele rechters over.
- 5. Geen enkele van vorm van burgerdeelname

SELECTIE: V13 = 1 – 4

Stel dat u zou worden uitgenodigd om deel te nemen als burger en aan al uw randvoorwaarden zou worden voldaan (vrij krijgen van uw werk, een redelijke vergoeding e.d.):

15. Zou u zelf in deze vorm en bij dit type delict willen deelnemen aan de rechtspraak?
- a. Ja
  - b. Nee
  - c. Weet niet

SELECTIE V14 = a

16. Kunt u aangeven waarom u mee zou doen? <Meerdere antwoorden mogelijk>

- Ik kan invloed uitoefenen op de schuldvraag
- Ik kan invloed uitoefenen op de strafmaat
- Ik kan zorgen dat de dader schuldig wordt bevonden
- Ik kan zorgen dat dader een *hoge* straf krijgt
- Er zal door mijn deelname meer ruimte zijn voor emotie in het proces
- Het slachtoffer zal door mij meer aandacht krijgen in het proces
- Door mijn deelname zullen burgers zich meer betrokken voelen bij de rechtsspraak
- Uitspraken van rechters worden begrijpelijker voor burgers
- Uitspraken van rechters zijn makkelijker te accepteren voor burgers

- Ik vind het interessant om meer te weten van rechtspraak, ik leer er van
- Ik vind het interessant om betrokken te worden bij rechtszaken
- Ik kan rechters en andere functionarissen leren wat er speelt in de maatschappij
- Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

EINDE SELECTIE

Zaak 3: Ernstig ongeval door te hard rijden

Drie jonge mannen rijden rond middernacht in de auto van een feest naar huis. Onderweg ziet de bestuurder een fietsende vrouw over het hoofd en er volgt een aanrijding. De vrouw (43) is ernstig gewond en wordt naar het ziekenhuis vervoerd. De politie stelt op de plaats van de aanrijding vast dat de bestuurder ongeveer 50 km per uur te hard heeft gereden. Het slachtoffer zal waarschijnlijk nooit meer goed kunnen lopen en moet daarom ook stoppen met haar beroep (kapster). De bestuurder is 28 jaar, is hoofdkostwinner van een gezin met 2 jonge kinderen en is nooit eerder veroordeeld voor grove verkeersovertredingen. De maximale straf in deze zaak is een gevangenisstraf van **1,5 jaar** of een boete van € 16.750,-.

17. Welke vorm van burgerdeelname vindt u het meest geschikt in dit geval?

- 1.Lekenpanels van burgers *in strafzaken*; burgers wonen een rechtszaak bij en geven *een advies* over de schuldvraag en de eventuele strafmaat aan de rechter(s).
- 2.Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag *maar niet* over de strafmaat, die wordt bepaald door de rechter(s).
- 3.Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag en *beslissen mee* over de strafmaat.
- 4.Gewone burgers nemen de taken van professionele rechters over.
- 5.Geen enkele van vorm van burgerdeelname

SELECTIE: V16 = 1 – 4

Stel dat u zou worden uitgenodigd om deel te nemen als burger en aan al uw randvoorwaarden zou worden voldaan (vrij krijgen van uw werk, een redelijke vergoeding e.d.):

18. Zou u zelf in deze vorm en bij dit type delict willen deelnemen aan de rechtspraak?

- Ja
- Nee
- Weet niet

SELECTIE V17 = a

19. Kunt u aangeven waarom u mee zou doen? <Meerdere antwoorden mogelijk>

- Ik kan invloed uitoefenen op de schuldvraag
- Ik kan invloed uitoefenen op de strafmaat
- Ik kan zorgen dat de dader schuldig wordt bevonden
- Ik kan zorgen dat dader een *hoge* straf krijgt
- Er zal door mijn deelname meer ruimte zijn voor emotie in het proces
- Het slachtoffer zal door mij meer aandacht krijgen in het proces
- Door mijn deelname zullen burgers zich meer betrokken voelen bij de rechtsspraak
- Uitspraken van rechters worden begrijpelijker voor burgers
- Uitspraken van rechters zijn makkelijker te accepteren voor burgers
- Ik vind het interessant om meer te weten van rechtspraak, ik leer er van
- Ik vind het interessant om betrokken te worden bij rechtszaken
- Ik kan rechters en andere functionarissen leren wat er speelt in de maatschappij

- Andere reden namelijk .....

EINDE SELECTIE

EINDE SELECTIE

Zaak 4. Afrekening in het criminele circuit

Een 35-jarige Nederlandse man is dood aangetroffen in een natuurgebied. Uitgebreid rechercheonderzoek heeft opgeleverd dat het gaat om een afrekening (moord) omdat het slachtoffer niet heeft betaald voor een partij geleverde drugs. De verdachte van de moord is aangehouden en verhoord. Hij behoort tot een groot Nederlands netwerk van drugshandelaren dat bekend staat om haar gewelddadigheden. De verdachte heeft de moord niet bekend maar er is overtuigend bewijs dat hij de dader is. De maximale straf in deze zaak is een **levenslange** gevangenisstraf *of* een tijdelijke straf van ten hoogste **30 jaar**.

20. Welke vorm van burgerdeelname vindt u het meest geschikt in dit geval?

- 1.Lekenpanels van burgers *in strafzaken*; burgers wonen een rechtszaak bij en geven *een advies* over de schuldvraag en de eventuele strafmaat aan de rechter(s).
- 2.Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag *maar niet* over de strafmaat, die wordt bepaald door de rechter(s).
- 3.Gewone burgers als bijzitters in strafzaken; burgers *beslissen mee* over de schuldvraag en *beslissen mee* over de strafmaat.
- 4.Gewone burgers nemen de taken van professionele rechters over.

- 5.Geen enkele van vorm van burgerdeelname

SELECTIE: V19 = 1 – 4

Stel dat u zou worden uitgenodigd om deel te nemen als burger en aan al uw randvoorwaarden zou worden voldaan (vrij krijgen van uw werk, een redelijke vergoeding e.d.):

21. Zou u zelf in deze vorm en bij dit type delict willen deelnemen aan de rechtspraak?
- Ja
  - Nee
  - Weet niet

SELECTIE V20 = a

22. Kunt u aangeven waarom u mee zou doen? <Meerdere antwoorden mogelijk>

- Ik kan invloed uitoefenen op de schuldvraag
- Ik kan invloed uitoefenen op de strafmaat
- Ik kan zorgen dat de dader schuldig wordt bevonden
- Ik kan zorgen dat dader een *hoge* straf krijgt
- Er zal door mijn deelname meer ruimte zijn voor emotie in het proces
- Het slachtoffer zal door mij meer aandacht krijgen in het proces
- Door mijn deelname zullen burgers zich meer betrokken voelen bij de rechtsspraak
- Uitspraken van rechters worden begrijpelijker voor burgers
- Uitspraken van rechters zijn makkelijker te accepteren voor burgers
- Ik vind het interessant om meer te weten van rechtspraak, ik leer er van
- Ik vind het interessant om betrokken te worden bij rechtszaken
- Ik kan rechters en andere functionarissen leren wat er speelt in de maatschappij

- Andere redenen namelijk .....

EINDE SELECTIE

23. U krijgt nu een aantal stellingen voorgelegd over de voorwaarden die eventueel spelen bij de deelname van burgers aan de strafrechtspraak. Kun u per stelling aangeven in hoeverre u het hiermee eens of oneens bent? (*stellingen random weergeven*)

- Burgers moeten een reële onkostenvergoeding ontvangen.
- De reistijd moet beperkt blijven.
- Het aantal keren dat een burger in de rechtbank aanwezig moet zijn, moet tot een maximum beperkt blijven.
- Het aantal uren dat het kost om deel te nemen, moet tot een maximum beperkt blijven.
- Jeugdzaken moeten achter gesloten deuren plaatsvinden, daar mogen burgers geen rol in hebben.
- Burgers mogen nooit meebeslissen over de hele zware delicten, zoals moord of verkrachting.
- Burgers mogen nooit publiekelijk betrokken worden bij zaken die veel media-aandacht krijgen, vanwege het risico op bedreigingen.

- h. Burgers mogen niet betrokken worden bij zaken van bekenden.
- i. Burgers mogen niet betrokken worden bij zaken van mensen uit hun directe woonomgeving.
- j. Burgers moeten altijd professionele begeleiding (bij emotionele situaties en de verwerking ervan) kunnen krijgen.
- k. Burgers moeten te allen tijde bescherming kunnen krijgen.
- l. Burgers zouden (in zeker mate) de vrijheid moeten hebben om bepaalde zaken te weigeren (bijvoorbeeld omdat het door eigen ervaringen te emotioneel is).
- m. Burgers die deelnemen mogen zelf geen strafblad hebben.
- n. De groep burgers die deelneemt aan een rechtszaak moet een goede afspiegeling zijn van de samenleving.
- o. Burgers die deelnemen moeten tenminste 18 jaar zijn.
- p. Burgers die deelnemen mogen maximaal 65 jaar zijn.

Per stelling:

- 1: Helemaal mee eens
- 2: Mee eens
- 3: Niet mee eens en niet mee oneens
- 4: Mee oneens
- 5: Helemaal mee oneens

Stelt u zich tenslotte eens voor dat er een vorm van actieve burgerparticipatie wordt ingevoerd in de rechtspraak, dus dat burgers adviseren of meebeslissen over schuld en straf.

24. Als burgers mogen adviseren of meebeslissen dan: (*stellingen random weergeven*)

- a. Zal het aantal fouten dat gemaakt wordt dalen
- b. Zullen er meer daders worden veroordeeld
- c. Zullen de straffen over het algemeen hoger worden
- d. Zullen de procedures een kortere tijd in beslag gaan nemen
- e. Zullen de kosten van de procedures lager worden
- f. Zullen de straffen en de motivatie voor meer mensen begrijpelijk worden
- g. Zal *mijn* vertrouwen in de rechters toenemen
- h. Zal *mijn* vertrouwen in het Nederlandse rechtssysteem toenemen

Per stelling:

- 1: helemaal mee eens
- 2: mee eens
- 3: niet mee eens en niet mee oneens
- 4: mee oneens
- 5: helemaal mee oneens